№ 230 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 16 1898 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 16 № 230

ՔՍԱՆՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվան 6 րուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.
Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція „Мшакъ".
Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak".
Տէլէֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.
Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА 1899 ГОДЪ

НА ЕЖЕДНЕВНУЮ ПОЛИТИЧ. И ЛИТЕРАТУРНУЮ ГАЗЕТУ

„НОВОЕ ОБОЗРѢНІЕ"

(Шестнадцатый годъ изданія)

Въ 1899 г. „Новое Обозрѣніе" будетъ выходить въ Тифлисѣ, какъ и въ прошлые годы, ежедневно, по программѣ большихъ столичныхъ газетъ. Въ истекающемъ году въ газетѣ принимали участые: К. С. Баранцевичъ, Горесмѣховъ, Ивановичъ, Иванъ-да-Марья, Лали, В. В. Лесевичъ, В. В. Лункевичъ, проф. Марръ, А. Хах—овъ и др.

УСЛОВІЯ ПОДПИСКИ: съ пересылкою и доставкою: на годъ—10 р., на полгода—6 р., на три мѣсяца—3 р. 50 к., на одинъ мѣсяцъ—1 р. 50 к. За границу: на годъ—17 р., на полгода—9 р., на три мѣсяца—5 р. (Подписка принимается не иначе какъ считая съ перваго числа любого мѣсяца). Для сельскихъ учителей льгота: подписная цѣна на годъ—7 р., полгода—4 р.

ДЛЯ ГОДОВЫХЪ ПОДПИСЧИКОВЪ, какъ городскихъ, такъ и иногороднихъ, обращающихся непосредственно въ контору редакціи, допускается разсрочка на слѣдующихъ условіяхъ: при подпискѣ вносится—3 р., къ 1-му марта—2 р., въ 1-му мая—3 р. и къ 1-му сентября—2 р.

Иногородные адресують свои требованія: въ Тифлисъ, въ редакцію „Новаго Обозрѣнія".

Подписка и объявленія принимаются: въ Тифлисѣ—въ конторѣ газеты, Барятинская ул.; № 8; въ Батумѣ—въ книжномъ агентствѣ М. И. Николадзе; въ Кутаисѣ—въ книжн. магазинахъ Чиладзе и Бежанейшвили.

Розничная продажа „Нов. Обозр." въ Петербургѣ производится въ газетныхъ кіоскахъ: у Аничкина и Никол. мостовъ, на Казанской площади, у Гостиннаго двора и въ газетномъ агентствѣ въ пассажѣ.

1—3

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կեղծաւոր սրտացաւութիւն. Կրօնափոխութիւնը Վանի մէջ.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Բագուից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Աւստրիայից. Նամակ Հաբեշըստանից. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ.—Իմ տպաւորութիւններից. Միլիոններ և ինչպէս պէտք է գործադրել նրանց։

ԿԵՂԾԱՒՈՐ ՍՐՏԱՑԱՒՈՒԹԻՒՆ

Հին դաստիարակութիւնը, որ գլխաւորապէս վանական հասկացողութիւնների մէջ էր իմաստութեան աղբիւրներ որոնում, հիմնված էր այն սխալ տեսակէտի վրա, որ մարդու միտքը պէտք է զարգացնել առաքինութեան, բարութեան օրինակներով միայն, չը թոյլ տալով որ կեանքը իր բացասական, ցաւագար կողմերով յայտնի դառնայ ամէնքին։ Չարը միայն չարութիւն կը ծնեցնէ. այսպէս էին հասկանում հին սիստեմի կողմնակիցները և աւելացնում էին որ, ուրեմն, չարութիւնը, վատութիւնը պէտք է ծածկել մարդկանց աչքերից։ Դա մի կատարեալ ջերմոցային կրթութիւն էր, զուրկ օրվայ լոյսից, կենսական հիւթերից։ Գրողը իր պարտքն էր համարում թխել այնպիսի պատմուածքներ, որոնց մէջ խունկի բուրմունք է արձակում առաքինութիւնը և, միշտ յաղթող հանդիսանալով արգելքների մէջ, քարոզում է թէ պէտք է պաշտել իրան, պէտք է օրինակ վերցնել…

Անցաւ այդ միամիտ սիստեմի ժամանակը։ Դաստիարակութիւնը հասկացաւ, որ նախամտածած տենդենցիաներով չէ կարելի խնամակալութիւն հաստատել մարդու մտքի վրա, որ դաստիարակութիւնը կարող է տալ և կեանքը ոչ միայն իր դրական, այլ և բացասական կողմերով։ Անտես առնել տիղմը, որի մէջ օր օրի վրա կեանքն է թաւալում, և հնարել դրախտ, որի մէջ պիտի լինէր այդ տղմոտ կեանքը—դա մի սխալ ուղղութիւն էր, որ չէր կարող ազդել մարդու վրա, որ միշտ գրքի մէջ գրված ցնորք կը համարվէր։ Եւ ահա՛ մարդու մտաւոր աշխարհի մէջ լայն հոսանքներով մուտք է գործում իրական կեանքը, մտացածին, վերացական ուղղութեան տեղի է տալիս բնականութիւնը։ Սեւ ու սպիտակի մէջ խտրութիւն չէ դնվում, որովհետև անվիճելի է, որ սևն էլ գոյութիւն ունի, նա էլ կարող է մարդկանց մէջ զգացմունք յարուցանել, տանջել նրանց, ելք ցոյց տալ, խրատել։

Չը նայած որ ժամանակակից մտաւոր շարժումը արդէն անվիճելի է դարձրել այս նոր ուղղութիւնը, մեր մէջ չեն պակասում այնպիսի «սրտացաւ» բարեմիտներ, որոնք մեծարում են հին դաստիարակչական մոլորութիւնը, և ցանկանում են, որ մտածող, առաջադիմող մարդը անտեղեակ լինի կեանքի անողորմ բնականութեան, որ նրան տան միայն բարեմիտ նիւթեր։ Նորերումս Կ. Պօլսի մի հայ լրագրում տպված էր այդպիսի մի սրտացաւութեան կոչ։ Ժողովրդին՝ իբրև ջերմոցի մէջ խնամվող բոյսերի բազմութեան նայող մէկը վրդովվում է այն հանգամանքից, որ լրագրութիւնը անխտիր տեղեկութիւններ է տալիս վատ երևոյթների մասին, մանրամասն նկարագրում է ոճիրները, մի խօսքով լոյս է սփռում կեանքի ճահիճների վրա։ Դա, յօդուածագրի կարծիքով, դաստիարակչութեան վատ, սպանիչ միջոց է, որ ապականում է ընթերցողին, թոյլ է տալիս նրան սովորել վատութիւններին, վարակվել հասարակութեան մէջ գոյութիւն ունեցող ախտերից։

Այժմեան ժամանակ ամեն մէկը աւելորդ պիտի համարէ հերքել այդ կեղծ սրտացաւութեան վախերը և ապացուցանել, որ ընդհակառակն, բոլորովին այլ կերպ պէտք է հասկանալ մամուլի պարտականութիւնը։ Քառորդ դարից աւել է, որ «Մշակի» վրա թափվում են այդ հնամոլ դաստիարակների և վանական բարոյագիտութեան ջատագովների մեղադրանքները։ Մեզ միշտ անուանարկում, հայհոյում էին այն պատճառով, որ մենք չէինք թագցնում, այլ ամեն կերպ աշխատում էինք, որ ամեն մի վատ, զզուելի երևոյթ հրապարակ հանվի։ Թագցնելը մենք մարդասիրութիւն չէինք համարում, այլ ընդհակառակն, համոզված էինք, որ միայն իր հասարակութեան թշնամին կարող է թագցնել այն, ինչ կատարվում է թէ՛ այդ հասարակութեան և թէ առհասարակ մարդկութեան մէջ։ Տգեղ ու զզուելի երևոյթները, ոճրագործութիւնները, բռնութիւնները անյայտութեան խաւարի մէջ թողնելը ոչ մի բարոյական օգուտ չունի, ոչինչ կրթական նշանակութիւն ստանալ չէ կարող։ Իսկ հրապարակ հանելը ահագին նշանակութիւն ունի, նայած թէ ինչպէս է ձեր վերաբերմունքը դէպի ձեր հաղորդածը։ Եթէ դուք գիտէք վատը դատափետել, եթէ ձեր դաւանութեան հիմքը վատութիւնները հալածելն է, անճոռնի երևոյթները հարուածելն ու անարգ սիւնին բևեռելն է,—դուք կարող էք վստահ լինել, որ կատարում էք քաղաքակրթական դեր, որ ձեր շիտակ, անշահասէր վերաբերմունքը բարերար ազդեցութիւն է անում ձեզ լսողների վրա։

Փորձեցէք այդպէս լինել, և դուք արթուն աչքով կը նայէք կեանքի մութ, զզուելի փաստերի վրա։ Դուք կը նայէք ժողովրդին ոչ թէ այնպէս, ինչպէս ջերմոց պահողը նայում է ապակիների տակ բուսնող բոյսերին, այլ այնպէս, ինչպէս բնութեան որդին նայում է ազատ օդի մէջ զարգացող օրգանիզմին. Նա գիտէ, որ այդ կեանքին միայն արևի ջերմութիւն, մեղմ օդ չէ հարկաւոր, այլ և մութ գիշեր, փոթորիկներ, աննպաստ պայմաններ, կռւի դաշտ, յաճախ պարտութիւն և ահագին ջանքերով ձեռք բերած յաղթութիւն։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԻՄ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՑ

III

Մի առանձին նորութիւն չի լինի, եթէ ասենք, որ Շվէյցարիայում տարրական ուսումը ձրի է և պարտադիր 7—15 տարեկան մանուկների համար (այս օրէնքի ոյժը տարածվում է նաև օտարականների վրա, որովհետև այս երկիրը չէ կամենում տգէտ օտարական էլ տեսնել)։ Բայց կարծում ենք անհետաքրքիր չի լինի մի քանի թւերով ցոյց տալ այս երկրի ժողովրդի զարգացման աստիճանը։ Վերցնենք Լօզան քաղաքը. սա ընդամենը 40 հազար բնակիչ ունի, որոնցից 7 հազարը օտարականներ են. և այստեղ լոյս են տեսնում 55 ամենայն տեսակի պարբերական հրատարակութիւններ, որոնց անթիւ համարները թափանցում են ժողովրդի ամենաստորին խաւերի մէջ։ Ո՞վ չէ կարդում. չորս կողմում լրագիր է, որ երևում է. կարդում է կառապանը՝ սայլի վրա, բանւորը՝ հանգստեան ժամում, առևտրականը՝ հաշւեսեղանի վրա, որմնադիրը՝ պատի վրա, գիւղացի կինն իր սայլակում նստած, ամենքը, ամենքը, առանց խտրութեան պարապմունքի և կոչման, կարդում են անդադար։

Բացի այստեղի համալսարանից, որ հինգ մասնագիտական ճիւղեր ունի, բացի 16 զանազան կարգի դպրոցներից՝ արուեստների և առևտրական ճիւղերին նուիրված, այստեղ կան նաև բազմաթիւ տարրական դպրոցներ 7—15 տարեկան երեխաների համար, այլ և մանկական պարտէզներ 3—7 տարեկան մանուկների համար։ Դպրոցներից դուրս ժողովրդի կրթական գործին ահագին օժանդակութիւն են ցոյց տալիս միւզէները՝ թւով 7, թատրոնները, գրադարանները և էժանագին բազմաթիւ հրատարակութիւնները և զանազան նպատակներով հաստատված ընկերութիւնները, որոնց թիւը հասնում է 167-ի։ Այդ ընկերութիւններից 31-ը բարեգործական և մարդասիրական նպատակներ ունեն, 25-ը՝ վաճառականական, 19-ը՝ փոխադարձ օգնութեան, 18-ը՝ երաժշտական, 15-ը՝ կրօնական և ողջախոհական, 14-ը՝ գեղարուեստական և գիտական, 9-ը՝ ուսանողական, 6-ը՝ գրական, 8-ը՝ սպօրտի և այլն։

Մուրացկանութիւն չը կայ. դուք չէք տեսնի փողոցում մի հատիկ հիւանդ, հաշմանդամ, կամ ծեր ու անկարող, որ ձեռք մեկնէր անցորդներին։ Բաղդի այդ խորթ զաւակները, որոնք մեզանում մատնված են այն աստիճան դատապարտելի մուրացութեան և այսպէս ասած՝ իրանց երեսի զոռով են կրծոտում մի կտոր չոր հաց, այստեղ հասարակական օգնութեան և խնամքի առարկաներ են. դրանք մոռացված չեն, արհամարհված, անարգված չեն. 9 հաստատութիւններ կան, ուր ձրիապէս խնամվում են ծերերը, անկարողները, ընկեցիկ մանուկները, խելագարները և այլն։ Կան ցերեկեայ ապաստարաններ այն փոքրահասակ մանուկների համար, որոնց ծնողներն իրանց աշխատանքի պատճառով ստիպված են ամբողջ օրը դուրսն անցկացնել։ Այս բոլորից յետոյ, կարծում ենք, զարմանալի չի թւայ կուլտուրական այն ահագին առաջադիմութիւնը, որ գործել է այս երկիրը՝ գիտական և արդիւնագործական զանազան ճիւղերում։ Սակայն ինձ թւում է, որ շվէյցարացու հանճարի փառաւոր արդիւնքների մէջ, այնուամենայնիւ, նրա ամենամեծ փառքը կազմում է նրա խղճի ազատութեան գաղափարը, ազգային և կրօնական համբերողութեան լայն ոգին, որի շնորհիւ նա այնպէս հրաշալի կերպով լուծել է ազգայնական կնճռոտ խնդիրը. մի խնդիր, որ շատ և շատ եւրոպական ազգերի թթու ազգասէրներին, մամուլի շովինիստ ղեկավարներին այնքան ցաւ ու հոգս է պատճառում։ Շվէյցարական դաշնակցութիւնը 22 կանտոններից է բաղկացած, ուր խառն խօսում են՝ ֆրանսերէն, գերմաներէն, իտալերէն, դաւանում են՝ բողոքական, կաթոլիկ և այլ կրօններ, և սակայն ոչ լեզուն և ոչ կրօնը մազի չափ անգամ չեն կարողանում նսեմացնել մայր հայրենիքի միութեան գաղափարը, որ այնպէս սերտ կերպով կապել է այս զանազան լեզւով խօսող, զանազան կրօն դաւանող փոքր ազգութիւններին, փառքի և շահերի զարմանալի միութիւն ստեղծելով։

Վօ կանտոնի քաղաքացին, դաւանելով բողոքականութիւն և խօսելով ֆրանսերէն, մնում է նոյնքան շվէյցարացի, որքան Բեռնի քաղաքացին, որ խօսում է գերմաներէն. ամենքին ոգեւորողը մայր հայրենիքի միութեան և փառքի գաղափարն է, և ոչ թէ զանազան նեղսիրտ մանր-մունր ազգայնական կեղտոտ շահեր, կրօնական կամ լեզուի խնդիր։ Ամեն մի կանտոնի քաղաքացի որքան սիրում է իր փոքրիկ հայրենիքը, իր օրօրանը, իր կանտոնը, նոյնքան էլ սիրում է մայր հայրենիքը՝ Շվէյցարիան, և իր փոքրիկ հայրենիքի բարօրութիւնն ու փառքը փնտրում է մեծի բարօրութեան և փառքի մէջ։ Գերմանացիների և ֆրանսիացիների ազգային փոխադարձ ատելութիւնը, որ Դամոկլեան սրի պէս կախված է Ֆրանսիայի և Գերմանիայի գլխին, անհամար չարիքներ պատճառելով երկուսին էլ, մազի չափ անգամ չէ կարողանում այստեղ՝ Շվէյցարիայում հող գտնել, սառնութիւն առաջ բերել յիշեալ երկու մեծ ազգերի այս փոքրիկ հատուածների մէջ, որովհետև այս երկրում ֆրանսերէն խօսողը՝ ֆրանսիացի չէ, գերմաներէն խօսողը գերմանիացի չէ, այլ Շվէյցարիայի ազատ քաղաքացի, որ սիրում է ազատ ու անկախ մնալ իր հայրենիքի ազատ ու հպարտ լեռներում։ Եւ այն օրը՝ երբ որ և է ընդհանուր վտանգ կը յայտնվի Շվէյցարիայի սահմանի վրա, սպառնալով այս փոքրիկ երկրի ազատութեան, նոյն օրը այս զանազան լեզուներով խօսող, զանազան կրօններ դաւանող փոքրիկ ժողովուրդները մայր հայրենիքի գաղափարով միացած ու ոգևորված, եղբօր պէս թև ու թիկունք կը տան իրար, կը վազեն ընդհանուր թշնամու առաջ, փոյթ չէ նոյն իսկ, եթէ այդ թշնամին Ֆրանսիան լինի կամ Գերմանիան։

Մանր ու մեծ կանտոնները իսկապէս մի-մի անկախ հասարակապետութիւններ են, բայց դրանցից իւրաքանչիւրը սիրով յանձն կառնի զոհել իր շահերը, իր զաւակների կեանքը ընդհանուր հայրենիքի՝ Շվէյցարիայի սիրոյ համար։ Հայրենիքի միութեան այս հզօր գաղափարը ևս աւելի հրաշալի է դառնում, երբ մարդ մտաբերում է, որ ընդամենը մի դար առաջ այս կանտոններից շատերը իրար թշնամիներ էին։ Վօ կանտոնը դեռ սրբութեամբ պաշտում է իր մայեօր Դաւելի յիշատակը, որ 1723 թւին անկախութեան կռիւ էր մղում Բեռնի դէմ և իր հայրենիքի թշնամիների ձեռքով գլխատվեց գերութեան մէջ, դեռ մնում է այն սուրը, որ եղել է այդ մեծ հայրենասիրի հերոսական մահուան գործիք,

ԿՐՕՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ ՎԱՆԻ ՄԷՋ

—

Վանից մեզ գրում են. «Կրօնափոխութիւնը օրուան համաճարակն է մեր մէջ. շրջակայ բոլոր գիւղերէն ու գաւառներէն անընդհատ քաղաքը կը դիմեն կաթոլիկ դառնալու: Թէև մեր ժողովուրդն առհասարակ, ինչպէս տեսնուած է շատ պարագաներու մէջ, ոչխարներու նման, անկախ կամքէ զուրկ՝ իրարու համակերպիլ և կամ կոյր կուրայն հետևիլ սովրած է, այլ սակայն այս կրօնափոխութեան շարժման մէջ բանաւոր շարժառիթներ ունի, որոնցմէ քանիներն արդէն վաղուց յայտնի է «Մշակի» ընթերցողներին: Վեց ամիս առաջ էր, երբ արդէն կաթոլիկ առժամանակեայ եկեղեցի մը բացուեցաւ քաղաքիս Կլոր-դար անունով թաղին մէջ. սակայն թէ մեր առաջնորդն և թէ իր կրօնական ժողովը բոլորովին անտարբեր մնացին կաթոլիկների սոյն ձեռնարկութեան հանդէպ: Պատրիարքարանն իսկ եթէ այս գործը լսելուն պէս՝ ջանար անյապաղ ուսեալ և քանիբուն եպիսկոպոս մը ղրկել աստ՝ մերազնեայքն համոզելու և յորդորելու, վստահ ենք, որ մեր ժողովուրդը, ոգեւորուած ու սփոփուած հոգեկան մխիթարութեամբ, չանջատուէր իր մայրենի եկեղեցւոյ ծոցէն. մինչդեռ խեղճ ժողովուրդը ո և է մխիթարութիւն մը, յոյս մը չը գտնելով իրենց մայրենի եկեղեցիէն ու հոգեորականներէն, այժմ վերջնականապէս կը հաստատուին իրենց նոր կրօնքին մէջ:

Ազարեան պատրիարքի կողմանէ իբր առաջնորդ ղրկուած Ջնդոյեան Հ. Անտոնի պերճախօս քարոզութիւններն ու յուսադրանքներն անհուն ոգևորութիւն ու յոյս կը ներշնչեն այդ ժողովրդեան. այնպէս որ մօտ օրերս ամբողջ 150 տուն կլորդարցիները, դիմելով տեղական իշխանութեան, խնդրեցին որ իրենց օսմանեան հպատակագրերու վրա այսուհետև «կաթոլիկ հայ» նշանակուին:

Այժմ Հ. Ջնդոյեանը Ֆրանսական հիւպատոսի ու Տոմինիկեան հայրերի հետ միանալով, ձեռնարկեցին նոյն թաղի մէջ մնայուն եկեղեցի մը, առաջնորդարան, դպրոց և գերեզմանատուն հաստատելու. և գաւառացիները, նկատելով որ Վանի մէջ կաթոլիկ եկեղեցին ու ժողովուրդը հաստատութիւն գտան, ամեն օր ամեն տեղերէ խումբ-խումբ Հ. Ջնդոյեանին կը դիմեն կաթոլիկ դառնալու համար: Դեռ երէկ էր, որ ականատես եղայ Հայոց-Ձոր գաւառի Աստուածաշէն գիւղի 100—120 տուն ժողովուրդն իրենց քահանաներով մէկտեղ, կաթոլիկ հայոց առաջնորդարանը դիմելով՝ ամբողջովին կրօնափոխ եղան:

Գիւղացիների կրօնափոխութեան դիմելու մեծ պատճառն այն ալ է, որ քիւրդերէն յափշտակուած իրենց մալն ու տաւարն անպայման ետ կառնուին՝ Ֆրանսական հիւպատոսի աջակցութեամբ. այս իրողութիւնը քանիցս անգամ տեսնուած ու ճշդուած է. Նոյն հիւպատոսն՝ անցեալներ Ասորեստան երթալով՝ անոնց բազմաթիւ աւարներն ու վնասներն անմիջապէս ետ առնել ու աւազակ քիւրդերին էլ, տեղական իշխանութեան միջոցով, բանտարկել տալու: Նոյնպէս լաւ պաշտպանութիւն կը գտնեն նաև քաղաքիս կաթոլիկ հայերն. և մերայինք հմայուելով այս իրականութիւններով՝ ոչխարի նման իրարու ետևէ կը վազեն կաթոլիկութեան գիրկը նետուելու…: Եւ եթէ իրողութիւնն այսպէս շարունակուի, քիչ օրերէն կաթոլիկ եկեղեցիներ պիտի բացուին նաև քաղաքիս բոլոր թաղերու մէջ»:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳՈՒԻՑ

—

Դեկտեմբերի 8-ին

Դեկտեմբերի 7-ին, Թաղիեվի թատրոնում, թուրք սիրողների խումբը, յօգուտ տեղիս բէգական դպրոցի չքաւոր աշակերտների՝ տուեց մի ներկայացում. խաղացին պ. Վեզիրովի «Նագըշտան չըխտըխ—եաղմըրա դուշտուխ» վերնագրով երկու գործողութեամբ կոմեդիան: Պ. Վեզիրովի այս նոր գրուածքը զուրկ է ամեն արժանիքից. կրիտիկայի ենթարկել չարժէ. ոչ իդէայ կայ, ոչ գեղարուեստ և ոչ գրականական մշակութիւն, միմիայն հարուստ է էֆեկտի կողմից՝ «մասխարա» և «օինբազ» խօսքերով և շարժուածքներով: Եթէ չենք սխալվում, պէտք է ենթադրել, որ պարոնը դիտմամբ է յարմարեցրել իր գրուածքը ռամիկ ժողովրդի ճաշակին, որպէս զի նրանց թատրոն գրաւի, հակառակ դէպքում չը գիտենք ինչ անուն տալ այդ գրուածքին:

Վերջումը խաղացին «Ընտանեկան կրթութիւն» վօդեվիլը նոյն Վեզիրովի: Դա ևս իրական կեանքից վերցրած մի փոքրիկ պատկեր է: Հայրը աշխատում է որդուն ուսում տալ, դաստիարակել, բայց որդին չէ կարդում և այն տեղն է հասնում, որ հայր և որդի կռւում են. որդին սկսում է հօրը ծեծել և դրանով էլ վերջանում է: Երևակայել կարելի է, թէ ինչքան այդ վօդեվիլը հարուստ է անհեթեթ, փողոցային խօսքերով, որ հասարակ ժողովրդի ծիծաղից և հռհռոցից թատրոնում նստել չէր լինում:

Թատրոնը լի էր բազմութեամբ. բացառապէս թուրքեր էին ամեն դասակարգից: Ծիծաղելի էր տեսնել, թէ ինչպէս ներկայացման ժամանակ ասիական շողոքորթութիւն էր տիրում. բաւական էր, երբ մի աչքի ընկնող հաջի կամ հարուստ էր մտնում, իսկոյն տեղներից բարձրանալով հրաւիրում էին իրանց տեղը և սարսափելի կերպով կարգը խանգարում. տոմսակի համարները նշանակութիւն չունէին, խմբի համար մէկը միւսին էր հրաւիրում, և այսպէս մինչև վերջը: Ուշադրութեան արժանի էին լօժաներում, ծածկված «չադրաների» ետևում կանայք. մի քանիսը, նոյն իսկ բաց լօժաներում էին նստած և իրանց բաւական ազատ էին պահում: Սա մի ուրախալի երևոյթ է, որ վերջապէս թուրքի կինն էլ ինչպէս մարդ, իրաւունք ունի մարդամէջ դուրս գալ, թատրոն գնալ: Մենք ողջունում ենք մեր հարևան թուրքերի այս առաջադիմութիւնը: Միանգամայն գովելի է այն մի քանի երիտասարդների եռանդը, որոնք կարճ ժամանակամիջոցում կարողացել են ստեղծել գրադարան-ընթերցարան, ուսումնարան, նոյն իսկ թատրոն: Ուրախալի է տեսնել, թէ ինչպէս տգիտութեան, մեռելութեան մատնուած մի հասարակութիւն, այսօր թողած մօլլայի «խրատները» և «թէյաները», ընտանիքով յաճախում է թատրոն: Ամեն տեղ գործիչի համար ասպարէզը մեծ է, միայն գործող է հարկաւոր. Թող ուրիշ տեղերի թուրքերը օրինակ վերցնեն իրանց բագուեցի եղբայրակիցներից: Պէտք է խոստովանել, որ Կովկասի թուրքերի մէջ Բագուի թուրքերն են ամենազարգացածը:

Նոյն սիրողները, ինչպէս իմացանք, նորից մտադիր են մի ներկայացում ևս տալ՝ բարեգործական նպատակով: Ցանկանում ենք աջողութիւն:

Ա. Վրթանէսեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Դեկտեմբերի 14-ին, երկուշաբթի, Վրաստանի էկզարխ Ֆլավիան արքեպիսկոպոսը փոխադարձ այցելութիւն տուեց ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Մկրտիչ I-ին:

—

Անդրկովկասեան երկաթուղու Թիֆլիսի գըլխաւոր գործարանների ծառայողները մի քանի տարաձայնութիւնների պատճառով, դեկտեմբերի 18-ին, դադարեցրին իրանց աշխատութիւնները. դադարեցրված էր և ապրանքատար գնացքների երթևեկութիւնը:

—

Մոսկվայի համալսարանի հայ ուսանողների օգտին Նուլաէքից, մէկ հին ուսանողից, ստացանք 25 րուբլի: Նախկին ուսանողական գումարի հետ խմբագրութեան մէջ ունենք ընդամենը 579 րուբլի 58 կոպէկ:

—

Ինչպէս յայտնի է, մի տարուց աւելի է, որ Թիֆլիսի քաղաքային դումայի կողմից ընտրված յատուկ մի յանձնաժողով վերագնահատում է քաղաքի տները: Յանձնաժողովը վերջացրել է իր գործերը: Քաղաքի նոր գնահատութիւնը կը տայ քաղաքային ինքնավարութեան ձեռքը տարեկան մօտ 50,000 րուբլի աւելի գումար, քան մինչև այժմ ստացվում էր: Այդ աւելորդ գումարը գոյացել է թէ տների նորոգութիւններից, թէ նոր տներ շինելուց և թէ հին տների եկամուտների աւելանալուց: Նոր գնահատութեան համեմատ սահմանված հարկը կը սկսվի պահանջվել առաջիկայ 1899 թւի յունվարի 1-ից: Տանտէրերը պէտք է հատուցանեն յունվարին իրանց սովորական հարկը և յետոյ համեմատ նոր նորմայի՝ կամ լրացնեն պակասորդը կամ յետ ստանան աւելորդը 1899 թւի երկրորդ կիսամեակի տնահարկը հատուցանելու ժամանակ:

—

Թիֆլիսի ոստիկանապետը, ցանկանալով առողջապահական տեսակէտից մաքուր դրութեան մէջ դնել այն տրակտիրները, ուր ժողովվում են կառապանները, հարց է յարուցել բարեփոխել այդ պանդոկները, կամ բոլորովին փակել:

—

Թիֆլիսի քաղաքային դուման իր վերջին նիստում, որ տեղի ունեցաւ դեկտեմբերի 14-ին, որոշեց տաւարի մսի գինը աւելացնել կէս կոպէկով, այն է՝ շինել 7 կոպէկ ֆունտը, իսկ խոզի միսը բաժանել երկու տեսակի՝ բուդի միսը ծախել 11 կոպէկով, իսկ մնացածը 7 կոպէկով ֆունտը:

—

Կիրակի, դեկտեմբերի 13-ին, Թիֆլիսի բէգական դպրոցը կատարեց իր տարեկան ակտը: Վերատեսչի կարդացած հաշուից երևաց, որ 1897—98 թ. ընթացքում դպրոցի աշակերտների թիւը եղել է 655, որոնցից ռուս—301, վրացի—74, հայ—182, թուրք—15, հրէայ—11 և օտար ազգեր—72:

—

Կին-բժիշկներից մէկը նորերս դիմելով Մոսկվայի համալսարանի բժշկական ֆակուլտէտին, խնդրեց՝ որ թոյլ տրվի իրան, ընդհանուր հիման վրա, հարցաքննութիւն բռնել գաւառական բժշկի վկայագիր ստանալու համար: Ի նկատի ունենալով, որ համալսարանի կանոնադրութեան մէջ այդ դէպքը չէ նախատեսված, ֆակուլտէտի դեկանը դիմեց ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան և բացատրութիւն խնդրեց: Մինիստրութիւնը յայտնեց, որ օրէնքի մէջ ոչ մի ցուցմունք չը լինելով այդ մասին, բժշկական ֆակուլտէտն իրաւունք չունի ոչ գաւառական բժշկի վկայական տալ կանանց, ոչ էլ թոյլ տալ նրանց հարցաքննութիւն բռնել:

—

Բժշկապետ Ց. Գասպարեանցի նուիրած 10 օրինակ «Մշակը», բժշկապետի ցանկութեամբ, կուղարկենք հետևեալ տեղերը. 1) Մօնպէլիէի հայ ուսանողներին. 2) Ղազախի գաւառի Վերին-Աղդան գիւղի դպրոցին. 3) Սալմաստի Փայաջուկ գիւղի «Րաֆֆի» գրադարանին. 4) Գանձակի արհեստաւորաց դպրոցի աշակերտներին. 5) Նոր-Նախիջևանի Մեծ-Սալա գիւղի օրիորդաց դպրոցին. 6) Ջուլֆայի հայոց եկեղեցու երէցփոխանին՝ հայ հասարակութեան ընթերցանութեան համար. 7) Բանանց գիւղի հայ հասարակութեան. 8) Ալէքսանդրօպօլի գաւառի Մուսլուխլի գիւղի հայ կաթօլիկների դպրոցին. 9) Դօրպատի համալսարանի հայ ուսանողներին, և 10) Սալմաստի Ղալասար գիւղի հայոց գրադարանին:

—

ՋԷԲՐԱՅԻԼԻՑ մեզ գրում են. «Մինչև նոյեմբեր ամսի 15-ը այստեղ հացի գինը զգալի կեր-

---

դեռ ցոյց են տալիս այն տեղը, ուր թափվել է նրա արիւնը և սակայն այս բոլորը չեն խանգարում Վօ կանտոնին լինել այն դաշնակցութեան անդամ, որի կենտրոնը Բերնումն է գտնըվում: Հարիւր տարվայ մէջ այս ժողովրդի միտքն ու խիղճը հրաշքներ են գործել:

Երկու անգամ շվէյցարական գիւղն այցելելու առիթ ունեցայ. գիւղ այն մտքով՝ ինչպէս մենք ենք հասկանում արևելքում, այստեղ համարեա գոյութիւն չունի: Գիւղը մեզանում կազմված է լինում երբեմն մի քանի հարիւր խրճիթներից, որոնք նեղ փոշոտ փողոցների վրա շարված են իրար կողքի խիտ առ խիտ, կորած աղբի ու աթարի և այլ անմաքրութիւնների դէզի մէջ. այստեղ գիւղը ամենաշատը մի քանի տասնեակ տներ ունի, այն էլ իրար մօտ չեն, այլ ամեն մէկը ընկած է մի բլրի գառիվայրին, կատարին, մի ձորակում, անտառների մէջ, շատ անգամ ամենախուլ անկիւններում կորած կանաչների և ծառերի մէջ, շրջապատած սեփական այգիով, բանջարանոցով, արտերով, ամենն էլ առանց ցանկապատի, առանց պահպանութեան, յանձնված Աստուծու խնամքին: Ո՞վ է գողացողը: Գիւղական տները թէ դրսից և թէ ներսից օրինակելի մաքրութիւն ունեն. դրսից դըրանց պատերը ծածկված են պատուտակ բոյսերի գեղեցիկ սաղարթով, ներսը մաքուր ու լուսաւոր: Գիտեցի անկողինները, կահ ու կարասիները, խոհանոցի ամանները. ամեն բան մաքուր, ամեն բան գործնական:

Բայց գիւղում ամենից հետաքրքիրն ինձ համար շվէյցարական գոմի կազմութիւնն էր, անասունները և նրանց խնամելու եղանակը: Գոմը մեր երկրի գոմերի կատարեալ հակապատկերն է թէ իր կազմութեամբ և թէ զարմանալի մաքրութեամբ. Նա գետնափոր չէ, այլ գետնի երեսին շինված, ընդարձակ է, լուսաւոր և չոր. իւրաքանչիւր անասուն իր առանձին տեղն ունի, անջատված միւսներից փոքրիկ ցանկով, յատակը միշտ ծածկված է չոր խոտով, ցորենի ցօղուններով, որ փոխվում է, հէնց որ անասունները թացացնում են: Կենդանիների կերակուրը ներս չի բերվում գոմի դռնից, այլ իւրաքանչիւրի մսուրի վրա փոքրիկ դռնակ կայ, որ բացվում է գոմին կից շինված յարդանոցի մէջ, այդ դռնակից իւրաքանչիւրի բաժին կերակուրը դնում են կենդանիների առաջ և նրանք ուտում են առանց իրար խանգարելու: Ամառային այն ամիսներում, երբ դեռ ցանքերը դաշտերից հաւաքված չեն, ոչ մի կենդանի արօտ չէ դուրս գալիս, որովհետև մի թիզ ազատ, անմշակ հող չէ մնացել, որ կենդանիները արածեն առանց արտերին վնասելու. անասուններն այդ բոլոր ժամանակում փակված են մնում իրանց գոմերում, կերակրվելով հնձած կանանչ խոտով:

Եւ չը նայելով վերջին աննպաստ պայմանին, ինձ զարմացրեց այստեղի կենդանիների գեղեցկութիւնն ու մեծութիւնը. բոլորովին նոր ծընված, մի քանի օրական հորթը համարձակ կարելի է ասել, աւելի մեծ է, քան մեր երկրի մի տարեկան հորթը: Ինձ ցոյց տուին մի 3 տարեկան ցուլ, որ կարող էր մրցել մեր հասարակ գոմէշի հետ իր մեծութեամբ. կայ այնպիսի եզը, որին մեր երկրի ոչ մի գոմէշ չի հասասարվի: Կովերը զարմանք են շարժում իրանց գեղեցկութեամբ, մեծութեամբ և կաթնատուութեամբ. իմ ներկայութեամբ մի կովից այնքան կաթ կթեցին, որքան կարելի է ստանալ մեր երկրի հինգ կովից: Հորթերն այստեղ մայրերին չեն ծծում, նրանց ջրախառն կաթ են տալիս ամանով և սովորեցնում են խմել հէնց առաջին օրերից: Բոլոր եզները կովերը, երինջներն ու ցուլերը համարեա մի տեսակի են պատկանում՝ դեղնագոյն սպիտակ շերտերով և սպիտակ մեծ բիծ ճակատներին: Գիւղացին ինձ ցոյց տուեց մի հսկայ կով, որ հիւանդ էր, իր ասելով 600—700 ֆրանկ արժէ: Մեծ են նաև ձիերը, ջորիները, բոլորովին սպիտակ խոզերը:

Սեպտեմբերի 25-ին այստեղ, Լօզանում, կենդանիների ցուցահանդէս կար. բերված էին երկրի զանազան կողմերից ամենաընտիր կենդանիներ, կատաղի ցուլեր, որոնց զսպելու համար հարկ էր եղել դունչները ծակել և հաստ թոկ անցկացնել. այնպիսի հորթեր ու կովեր, որ մարդ մնում է ապշած, թէ այս մարդիկ ինչ հնարքով են այսպիսի հրաշալի արդիւնքի հասել: Արժէր մեր յամառ, անդադրում գիւղացիներից մի քանիսին Շվէյցարիա բերել, որ իրանց աչքերով տեսնէին այս կենդանիներին, որովհետև այլապէս նրանք չեն հաւատայ այս նկարագրութիւններին և իրանց սովորական հեքեաթների շարքը կը դասեն: Միանգամայն ցնցել հարկաւոր է մեր երկրի կաթնատու կենդանիների այդ ողորմելի դաճած սերունդը, որ իր պահելուն անգամ չարժէ. շվէյցարական մի կովը, մեր ամբողջ գոմին արժէ, մի եզը՝ տասը դանդաղաշարժ և չատակեր գոմշին, որ մեր երկրագործների պարծանքն է: Այս երկրում գոմէշներ չը կան. սրանց բոլոր աշխատանքները կատարվում են եզներով ու ձիերով:

Գիւղատնտեսների անուններ շատ լսեցինք մեր երկրում, բայց մինչև այժմ չը տեսանք մէկը, որ գոնէ երկրի գոմը և անասունների սերունդը բարեփոխելու փորձերն անէր, համոզիչ օրինակներով սովրեցնէր գիւղացիներին հետևել իրան: Մեր գիւղացին, ճիշդ է իր պահպանողականութեան և մի անգամ ընդունած վիճակի մէջ յամառ է, բայց յիմար չէ: Տարէք ցոյց տուէք նրան այս երկրի զարմանալի կենդանիների նմուշներ, թող տեսնի իր աչքով սրանց մեծութիւնը, տուած արդիւնքը, գոմի կազմութիւնը, այնուհետև դուք կը տեսնէք, որ նա առանց ձեր ասելուն, միջոցներ ձեռք կառնի փոխել իր անասունների սերունդը: Թէ չէ լոկ գրելով, ասելով՝ նրան համոզել դժուար է:

Ա. Ահարոնեան

ՄԻԼԻՈՆՆԵՐ ԵՒ Ի՞ՆՉՊԷՍ ՊԷՏՔ Է ԳՈՐԾԱԴՐԵԼ ՆՐԱՆՑ

—

Դեկտեմբերի 5-ին, Պետերբուրգի Կայսերական ռուսաց տեխնիկական ընկերութեան դահլիճում, ինչպէս հաղորդում են մայրաքաղաքի լրագիրները, պրօֆէսօր Ի. Եանժուլ կարդաց մի դասախօսութիւն «Միլիոններ և ինչպէս պէտք է գործադրել նրանց» վերնագրով: Պ. Եանժուլի դասախօսութեանը առիթ տուեց ամերիկայի միլիօնատէր Կերնէջիի նոր հրատարակված մի գիրք:

Հարստութիւնները, ասաց Եանժուլ—չափազանց արագ են աճում ժամանակակից կուլտուրական պետութիւնների մէջ: Ամբողջ համաշխարհային հարստութիւնը, եթէ մեր րուբլիներով հաշւենք, հասնում է մօտ 703 միլիարդի: Հարստութեան կողմից առաջին տեղը գրաւում է Անգլիան, այն է՝ 118 միլիարդ, երկրորդ տեղը՝ Ֆրանսիան—96 միլիարդ, երրորդ տեղը—Գերմանիան՝ 80 միլիարդ, և չորրորդ տեղը գրաւում է Ռուսաստանը՝ մօտ 64 միլիարդ: Սակայն Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգները Անգլիայից հարուստ են, թէպէտ նրանց հարստութիւնը հասնում է 106 միլիարդի: Եթէ այդ ամբողջ հարստութիւնը արծաթէ րուբլիների

պով բարձրացել էր, այնպէս որ ցորենը ծախւում էր 2 րուբլով, իսկ ալիւրը 2 րուբլի 20 կոպէկ պուդը: Այժմ երբ գիւղացին իր վարը վերջացնելու վրա է, հացի գինը մի քիչ ընկած է, այնպէս որ այժմս ցորենը ծախւում է 1 րուբլի 70 կոպէկով, իսկ ալիւրը 1—80 կոպէկով: Եթէ այսպէս շարունակվի, գոհ կը լինենք: Մի քանի հարուստներ աշունքից սկսած մեծ քանակութեամբ հացահատիկ են բերել տուած Թալիշի կողմերից. այստեղ ցորենի պուդը նրանց վրա նստում է 1 ր. 20 կ. մինչև 1 ր. 30 կոպէկ: Այժմս էլ շարունակում են բերել տալ, բայց դեռ չեն ծախում, սպասում են, որ հացը աւելի թանգանայ: Լաւ կը լինի որ կառավարութիւնն ստիպէ այդ պարոններին այժմեանից բաց անել իրանց ամբարների բերանը, որպէս զի խեղճ գիւղացին գոնէ կարողանայ թեթև գումարի պարտք անել: Շատ ժամանակ է այստեղ անձրև կամ ձիւն չէ եկել, եղանակը շատ չորային է և սաստիկ քամի է լինում. եթէ այսպէս շարունակվի, գիւղացու աշխատանքն ապարդիւն կանցնի:»

—

ՇՈՒՇԻ գաւառի Թաղլար գիւղից մեզ հաղորդում են. «Անցեալ նոյեմբեր ամսի 26-ին այստեղ եկաւ Ամարասա վանքի վանահայր Վահան վարդապետ Գէորգեան. Նա բերել էր մի հրամանագրութիւն Ղարաբաղի թեմական հոգևոր իշխանութիւնից՝ հաւաքել Թաղլար գիւղից 1888 թուականից մինչև օրս ապառիկ մնացած «պտղինը» 72 չետվերտ ցորեն, որից 8 չետվերտը պիտի հանէր իրան՝ վանահօրը, իսկ մնացած 64 չետվերտը կոնսիստորիային: Որովհետև այս տարի Ամարասի արտերը կարկտահարվել են և վանքում ուտելու հաց չը կայ, ուստի կոնսիստորիան դիմել է այդ միջոցին: Սակայն վանահայրը հազիւ կարողացաւ երեք չետվերտ հաւաքել, որովհետև 72 չետվերտ միանգամից ժողովուրդն անկարող էր տալ ներկայ հանգամանքներում: Մենք իսկապէս չը գիտենք, ինչ է մտածում մեր հոգևոր իշխանութիւնը, որ այսքան տարի «պտղինը» ապառիկ թողնելով, յանկարծ այժմ է հրամանագրում հաւաքել, երբ ինքը ժողովուրդը ոչինչ չունի ուտելու:»

—

ՓՕԹԻԻՑ մեզ գրում են. «Վերջին ժամանակներս այստեղ գալիս են Սուխումի շրջանից հայ գաղթականներ Թիւրքաց հիւպատոսարանից անցագիր վերցնելու համար. առիթից օգտվելով մի երկու ստորաքարշ անձինք միջնորդի դեր են կատարում և հարստահարում խեղճ գաղթականներին:»

—

ՂԱՄԱՐԼՈՒ գիւղից մեզ գրում են. «Նոյեմբեր ամսին, Երևանի նահանգի ժողովրդական դպրոցների տեսչի կարգադրութեամբ բացվեց Ղամարլուի երկդասեան-երկսեռ դպրոցը և յանձնարարվեց Սենեքերիմ Վարդանեանին՝ իբրև աւագ-ուսուցչի պաշտօնակատարի, ուսուցչական խումբ կազմել: Պաշտօնակատարը հայոց լեզուի և կրօնի դասերը յանձնեց իր քահանայ եղբօրը:»

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԱՒՍՏՐԻԱՅԻՑ

—

Վիեննա, դեկտեմբերի 4-ին

Աւստրիոյ քաղաքական տագնապը Ունգարիաս մուտք գտաւ: Դէպքերը՝ հեռագիր ու լրագրերը ծանուցած կը լինեն ձեզ. պատճառը ներկայ ունգարական մինիստրութեան բռնաւոր ու անմաքուր քաղաքականութիւնն է, որի իսկական թելադրողն է Տիսսա: Վերջին ընտրութիւններն ապացոյց են միանգամայն, թէ ինչ աստիճան ճնշում, տերրորիզմ կը բանեցնէ մի կուսակցութիւն, որ իշխանութեան է հասել և կամենում է նրան պահել, ամեն միջոցներով: Միացած ընդդիմադիր կուսակցութիւնները մաքառում են այդ սիստեմի դէմ և, ի վերջոյ, կը յաղթեն անկասկած: Պարլամենտի երեք նախագահներն էլ հրաժարվեցին, և այժմ պէտք է նոր նախագահ ընտրել: Կառավարական կուսակցութիւնն առաջարկում է ներքին գործերի մինիստր Պերզէլին, որի ընտրութիւնը, սակայն, մեծ դըժուարութեան պէտք է հանդիպի, որովհետև ընդդիմադիրները որոշած են ամեն կերպով արգելք լինել: Այստեղ Վիեննայի դումային նիստերն ևս ժամանակէ մ'ի վեր շատ փոթորկալից են: Քաղաքագլուխ Լուեգէր ստիպուեցաւ վերջի անգամ սրահից դուրս հանել տալ երկու անդամներին, որոնք աղմուկներով և կոպիտ խօսքերով նիստը խանգարում էին: Ձեր թղթակիցը առիթ ունեցաւ սրանից երկու օր առաջ Լուեգէրին հետ անձամբ խօսելու և «Մշակը» ներկայացնելու իբրև ամենէ տարածված հայերէն օրաթերթ:

Երիտասարդ թիւրք Շէֆիք և Խալիլ բէյերը արտաքսվել են Ռումանիայից, ուր ապաստանած էին: Ծանօթ պէտք է լինի, որ ազատական, սահմանադրական Ռումանիա հայերին իր երկրից անցնելն անգամ թոյլ չէ տալիս:

Ցաւալի է, որ վերջերս Վիեննայի հայերը իրար հետ շատ դատեր են ունենում: Ամենից վերջինը հետևեալն է. բագուեցի մի երիտասարդ, Համբարձում Թումայեան, կաֆէում կոշտ ու կոպիտ խօսքեր է ասում մի թիֆլիսեցի երիտասարդի՝ Գրիգոր Տէր-Աբրամովի, որը իր պարկեշտ և ուղղամիտ բնաւորութեամբ ընդհանուր համակրանք է վայելում: Թումայեանի դէմ դատ է բացված և անտարակոյս է, որ կը դատապարտվի: Երանի այդ դաս լինէր բոլոր նրանց էլ, որոնք ասիական կոպտութիւնը միասին բերած ու չեն թօթափած իրանցից, թէև Վիեննա, Եւրոպա են ապրում:

Ա. Լևոնեան

ՆԱՄԱԿ ՀԱԲԵՇՍՏԱՆԻՑ

—

Ծիբուտի, նոյեմբերի 30-ին

Ֆրանսիական «Temps» կիսապաշտօնական լրագիրը, նոյեմբերի 5 թւով, հերքում է այն լուրը, որ տպել էր անգլիական «Daily-Mail» լրագիրը՝ Ծիբուտիից յիսուն քիլոմէտր հեռաւորութեան վրա տեղի ունեցած դէպքի մասին: Իրաւի, թէև սխալ է «Daily-Mail»-ի տեղեկութիւնը՝ թէ կողոպտված կարաւանի մի մասը պ. Լակարտի միջոցով ֆրանսիական կառավարութեան Մենելիքի համար ուղարկած նուէրներն էին, բայց վեր կենալ ու օր ցերեկով տեղի ունեցած դէպքը առանց կարմրելու հերքել, նամանաւանդ բոլորովին ապահով հրատարակել Ծիբուտի-Հարար ճանապարհը, մեր կարծիքով աչքակապուկ խաղալ է: Ահա թէ ինչպէս պատահեց այդ դէպքը:

Դեռ սեպտեմբեր ամսի սկզբներին լուր էր տարածվել, թէ Տանկալիները պատրաստվում են արշաւել Սոմալիների վրա և իրանց վրէժը լուծել, որովհետև Սոմալիները մի անգամ իրանց երկրով անցնող կարաւանը կողոպտել էին և մի քանի մարդկանց սպանել: Այդ կարաւանով Տանկալիները Ծիբուտիից այստեղի վաճառականների ապրանքները փոխադրում էին Հաբեշստան: Սոմալիները չէին ուզում, որ իրանց երկրով Տանկալի ուղտապանները ապրանք փոխադրեն. ուստի, երբ Տանկալիների կարաւանը հեռանում է Ծիբուտիից, հաբեշական սահմաններում, Սոմալիները յարձակվում են նրա վրա և կողոպտում թէ վաճառականների ապրանքները և թէ Տանկալիների ուղտերը:

Տանկալիները դրա փոխարէն մտածում են իրանք էլ յարձակվել Սոմալիների վրա և այդպիսով իրանց վրէժը լուծել: Ինչպէս ասացինք, սեպտեմբեր ամսի սկզբներին լուր կար, որ Տանկալիները խմբվել են և ուզում են արշաւել Սոմալիների վրա: Այդ լուրը տարածվելուց յետոյ Սոմալի ուղտապանները վախենում էին քիչ թւով ճանապարհ ընկնել: Ամեն անգամ համախմբվում էին և մի քանի հարիւր ուղտերով ճանապարհ ընկնում, որպէս զի կարողանան դիմադրել Տանկալիների յարձակումներին: Սրանց համախմբվելու կէտը Բէյադէ կոչված տեղն է, որը 50 քիլոմէտրի չափ հեռու է Ծիբուտիից և որտեղ ֆրանսիական կառավարութիւնը մի քանի սև զինուորներով մի կայարան է շինել և ֆրանսիական դրօշակ պարզել:

Հոկտեմբերի 2-ին արդէն մօտ 500 ուղտ համախմբվել էր և կարաւանը շուտով ճանապարհ պիտի ընկնէր: Բայց յանկարծ լուր են առնում, որ Տանկալիները շատ մօտ են և պիտի յարձակվեն իրանց վրա: Ուղտապանների մի մասը թողնում են իրանց բեռը և ուղտերի հետ հեռանում են: Շատ ժամանակ չէ անցնում և Տանկալիները երևում են: Մնացած Սոմալի ուղտապանները, տեսնելով որ չը պիտի կարողանան դիմադրել իրանցից աւելի ստուար բազմութեան, իրանց կեանքը գոնէ ազատելու համար, թողնում են ուղտերը և հեռանում: Ֆրանսիական զինուորներից մի քանիսը նոյնպէս հեռանում են, իսկ երկուքը կուի բռնվելով Տանկալիների հետ՝ սպանվում են տեղն ու տեղը:

Տանկալիները իրանց դիմադրող չը գտնելով՝ սկսում են հաւաքել Սոմալիների ուղտերը, բարձում են նրանց վրա իրանց կողոպուտը, իսկ մնացած ապրանքների մեծ մասը ջարդ ու փշուր անելով ոչնչացնում են: Կայարանն էլ՝ որ խոտից էր շինված, հրդեհում են և վերադառնում իրանց սահմանները: Հարար փոխադրվող այդ ապրանքների մեծ մասը հրացան և փամփուշտ էր Հաբեշ կառավարութեան համար, իսկ մնացածը մասնաւոր վաճառականների ապրանքներ, և բոլորն էլ հաբեա հայերին էին պատկանում: Տանկալիները վերցնում են միայն զէնքերը:

Այս լուրը հասնում է Ծիբուտի հոկտեմբերի 4-ին: Ֆրանսիական կառավարութիւնը թէև դեռ ժամանակ ունէր և կարող էր զինուորական ույժ ղրկել՝ Տանկալիների ձեռքից յետ առնելու կողոպուտը, բայց անհոգ է մնում և երկու օր վերջը մի քանի զինուորներ է ուղարկում Բէյադէ՝ մնացած ապրանքների վրա հսկելու համար:

Դէպքը անցնում է, դրութիւնը առ երես մի քիչ հանդարտվում է, բայց վաճականները միշտ երկիւղով են ապրանք ուղարկում և նախապէս յանձն են առնում կարաւանի վտանգի ենթարկվելը, որովհետև կառավարութիւնը պատասխանատուութիւնն իր վրա չէ առնում. վաճառականն ինքը պիտի մտածի զգուշութեան միջոցներ ձեռք առնել՝ իր ապրանքը ապահով տեղ հասցնելու համար: Կան և այնպիսիները, որ Զէյլա են փոխադրում իրանց ապրանքները և այնտեղից Հարար ուղարկում, որը կատարեալ ապահով է անգլիական հսկողութեան տակ:

Ահա այս է իսկական եղելութիւնը, որ «Temps» չէ ուզում հաւատալ: Բայց չենք զարմանում, որովհետև այդ էլ իր պատճառն ունի... Հապա ինչպէս աչքակապուկ խաղալ քաղաքականութեան խաղերի մէջ:

Գ. Ագաբեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Բեռլինի համալսարանի աստուածաբանութեան պրոֆէսոր Կաֆտան, որ լաւ ծանօթ է հիւսիսային Շլեզվինգի հետ, մի յօդուած տպելով «Preussische Iahrbücher» հանդէսի մէջ, անարդար և աննպատակայարմար է համարում դանիացիների արտաքսումը այդ երկրից: Գերմանական բոլոր լրագիրները, նոյն իսկ պահպանողականները, բացի «Kreuzzeitung»-ից, պախարակում են կառավարութեան յարուցած հալածանքը պրոֆէսոր Դելբրիւկի դէմ, որը բողոք է տուել այդ արտաքսումների համար:

—Պարիզից հեռագրում են, որ պարլամէնտը կը քուէարկի 66 միլիոն ֆրանկ նոր ռազմամթերք ձեռք բերելու համար:

—Լօնդօնում նորերս վախճանվեց բարօն Ֆերդինանդ Րօտշիլդ. Նա կտակել է բրիտանական միւզէին իր հռչակաւոր միւզէն:

—Կաիրէում ստացված տեղեկութիւններին նայելով, ապստամբութիւնը Եմենում հետզհետէ աւելի ահաւոր ծաւալ է ստանում: Ապստամբու-

---

վերածենք և մէկ սիւն շինենք նրանցից, այդ սիւնը կունենայ 1 միլ. 850 հազար կիլոմէտր, այսինքն հինգ անգամ աւելի այն տարածութիւնից, որ կայ երկրից մինչև լուսինը:

Բայց այդ ամբողջ հարստութիւնը շատ անհաւասարաչափ է բաժանված մարդկանց մէջ: Ամերիկայում, օրինակ, հարստութիւնների կէսը պատկանում է 40 հազար ընտանիքներին: Ամենահարուստն ունի այժմ 500 միլիոն դոլլար: Թէ որքան մեծ է վտանգը հարստութիւնների այդպիսի կենտրօնացումից, դա ցոյց տուեց նորերս ամերիկացի սենատոր Շէրման. այդ վերջինը ասում է, որ բարքերը սաստիկ ապականվում են, իսկ գլխաւորապէս մեծ է քաղաքական վտանգը, որովհետև փողով կաշառվում են կուսակցութիւնները: Եւ ահա, երբ 90 թւերին ամենքն սկսեցին զգալ չարիքի առաջն առնելու անհրաժեշտութիւնը, ասպարէզ եկաւ Կերնէջի իր «Հարստութիւնների Աւետարան» գրքով:

Կերնէջի հասարակ փականագործ էր, այժմ նա երկաթէ ահագին գործարանների տէր է Պէնսիլվանիայում և միլիօնատէր է: Նորերս, երբ Ամերիկան սպանիական պատերազմից յետոյ, ներշնչվեց մի տեսակ պատերազմական ոգով, նա մի դաշնակցութիւն կազմեց և սկսեց կռուել այդ շօվինիզմի դէմ: Նրա «Հարստութիւնների Աւետարան» գիրքն ահագին աջողութիւն ունեցաւ: Այդ գրքի մէջ Կերնէջի նախ և առաջ խօսում է մտքերի այն յեղափոխութեան մասին, որ տեղի ունեցաւ այժմ հարստութեան և աղքատութեան մասին և այն ծայրայեղութեան վերաբերմամբ, որ կայ հարստութեան և աղքատութեան մէջ: Կեանքը այժմ աւելի էժան և մատչելի է դարձել: Այժմ անգլիական սկվայրը աւելի լաւ է կերակրվում, քան թէ իր ժամանակ կերակրվում էր Եղիզաբէտ թագուհին: Այն ինչ աղքատութիւնը գնալով մեծ չափեր է ընդունում և մարդկային աշխատանքը կարծես նպաստում է թշուառութեանը: Հետևաբար հարստութիւնը այնպէս չէ գործադրվում, ինչպէս հարկն է:

Հարստութիւնը գործադրելու երեք ձև կայ. 1) մահից յետոյ հարստութիւնը թողնել իր զաւակներին: Կերնէջի հարց է տալիս՝ արդեօք լաւ է այդ: Շատաւէ՞տ է արդեօք մարդկութեան համար: Ո՛չ, ասում է նա. այդ յիմարութիւն է: Այդպիսի հանգամանքներում ամենազօր դոլլարը մեծ մասամբ անիծեալ է դառնում: Այդպիսի դէպքերում հանդէս են գալիս՝ եռանդի բացակայութիւն, ծուլութիւն. բացառութիւնները հազուագիւտ են: Երեխաներին միայն պէտք է ապահովել: 2-դ ձևը կտակն է բարեգործական նպատակով: Կերնէջի այդ ձևն էլ չէ հաւանում: Այդտեղ, ասում է նա, կարելի է յիշել այն առածը, որ ասում է՝ «Վե՛ր առ, Աստուած, ինչ որ ինձ պէտք չէ»: Այդ գործի մէջ բարոյական քիչ գին կայ: Այդտեղ բարի գործի համար անհրաժեշտ անձնազոհութիւն չը կայ: Կայ, վերջապէս, 3-դ ձևը—և դրա կողմնակիցն է Կերնէջի—այն է՝ կենդանութեան ժամանակ գործադրել դրամագլուխը բարի գործերի համար: Այդ ձևը, նկատում է Կերնէջի, արժանի է XIX դարին: Այդ դէպքում հարուստներին կը դադարէին նախանձել աղքատները, հարստութիւնը նրանց բարեկամ կը հանդիսանար: Սօցիալական հարցը կը կորցնէր իր սուր բնաւորութիւնը:

Բայց ինչ բանի վրա գործադրել հարստութիւնը: Անձնական բարեգործութիւնը, Կերնէջիի կարծիքով, վնասակար է: 1000 անձինքներից 950-ը յիմար կերպով են փող բաժանում: Դա օգուտ չէ տալիս, ապականում է փող վերցնողին, ստորացնում է նրա անձնաւորութիւնը, պակասեցնում է եռանդը դէպի աշխատութիւնը և ինքնօգնութիւնը: Եւ փող տուողն էլ վնաս է. Նա կոպէկներով հանգստացնում է իր հոգին և մասամբ ժլատութիւն է զարգացնում իր մէջ:

Բարեգործութեան ամենաարժանաւոր ձևը այն է, երբ միլիօնները տրվում են օգտակար հիմնարկութիւնների համար: Ամենից լաւ է՝ փող նուիրել գրադարաններ բանալու, համալսարաններ հիմնելու համար (Միացեալ-Նահանգներում համալսարաններին պետութիւնը ոչինչ չէ տալիս, այլ նրանք հիմնվում են նուիրատուութեամբ, այդ պատճառով այնտեղի բոլոր համալսարանները կրում են նուիրատուների անունները): Նորերս Վանդերբիլդ համալսարանի համար նուիրեց 30 միլիօն: Կարելի է փողը նուիրել դպրոցների, հիւանդանոցների, աուդիտորիաների, ծառաստանների, այգիների համար, և այլն: Կերնէջի ասում է, որ միլիօնատէրերը պէտք է համեստ ապրեն, և իրանց որդկերանց պէտք է համեստ կարողութիւն թողնեն: Այն ժամանակ ամենքը կը հասկանային, որ փողերը վերադառնում են և հարուստները միմիայն բարեգործական ֆօնդերի կառավարիչներ են:

Կերնէջիի այդ գիրքը ահագին տպաւորութիւն թողեց: Երևացին Կերնէջիի գաղափարին համակրող բաց նամակներ: Նամակներ գրողներն էին՝ կարդինալ Մաննինգ, կաթօլիկ արքեպիսկոպոսը, Լօնդօնի մեծ ռաբբի Ադլէր, և այլն: Մանաւանդ համակրութեամբ վերաբերվեց դրան Գլադստօն: Նա այդ առիթով մի մեծ յօդուած գրեց և ցանկութիւն յայտնեց, որ Կերնէջիի այդ գիրքը շատ տարածվի: Գլադստօն իր յօդուածի մէջ մանաւանդ կանգ է առնում հարստութեան աճման վրա Անգլիայում: 1842 թւից Անգլիայում հարստութիւնը եռապատկվեց. եթէ պետութիւնը այդ հարստութիւններից 10% վերցնէր, դա կը կազմէր 130 միլիօն ֆունտ ստերլինգ, և այն ժամանակ կարելի կը լինէր վերջ տալ սարսափելի, Անգլիայի համար ամօթալի մուրացկանութեանը: Գլադստօն գլխաւորապէս յարձակվում է անպատասխանատու հարստութիւնների վրա, այսինքն այնպիսի հարստութիւնների, որոնք հարկահաւաքների ձեռքից փախչում են: Այդպիսի հարստութիւններն աճում են: Այդ բոլոր ասածներից Ի. Եանժուլ եզրակացութիւններ է հանում.

«Մենք բոլորս զգում ենք, որ վտանգաւոր է, երբ հարստութիւնները հաւաքվում են առանձին անհատների ձեռքում: Մենք օգտակար չենք համարում այժմեան բարեգործութիւնը: Մենք զգում ենք, որ պէտք է դուրս գալ այդ դրութիւնից: Այդ ամենը կարող է Ռուսաստանին վերաբերվել: Կարող է: Մենք ևս ունենք անպատասխանատու հարստութիւններ: Արդիւնաբերութեան զարգացման պատճառով երկրագործութիւնը երկրորդական տեղ է բռնում: Մեզ մօտ գոհացուցիչ չէ ֆինանսական սիստեմի կազմակերպութիւնը: Մեզ մօտ չը կայ եկամուտից վերցվող հարկ. արդիւնաբերութեան վրա դրված հարկը չնչին է: Մենք չենք սիրում հարկեր վճարել, և մեզ մօտ սովորութիւն է դարձել ամեն բանում կառավարութեան վրա յոյս դնել: Մեզ մօտ ահագին նուիրատուութիւններ են անում, բայց դրանց մէջ մի տեսակ ագահութիւն է նկատվում: Բարեգործութեան համար խելացիութիւն է հարկաւոր: Մոսկվայում, օրինակ, հաշւում են 50 հազար մուրացկաններ. Նրանցից իւրաքանչիւրը միջին թւով օրական 50 կոպէկ է ճարում, որը մեծ մասամբ խմիչքի է տալիս. տարեկան դա կը կազմի $7^1/_2$ միլիօն, որով կարելի կը լինէր ահագին օգուտ տալ»:

թեան պարագլուխն է Մօհամմէդ-Համիդ, արաբական Մահդին, որ մեծ ժողովրդականութիւն է վայելում:

—Ֆրանսիական նախկին մինիստր Բուրժուա, որ ներկայումս գտնվում է Կ. Պօլսում, երկար ունկնդրութիւն է ունեցել սուլթանի մօտ, որը ցանկութիւն էր յայտնել տեսնել նրան: Լրագիրների ասելով, Բուրժուա իբր թէ խոստացել է սուլթանին իր կողմից ամեն ջանք գործ դնել՝ Ֆրանսիայում այժմ տիրող հակաթիւրքական տրամադրութեան զարգացման առաջն առնելու:

—Շվէյցարիայի ազգային խորհուրդը որոշել է առաջարկել դաշնակցական խորհրդին մշակել մի օրինակիծ, որ դիւրութիւններ տայ Շվէյցարիայում գտնվող բազմաթիւ օտարականներին շվէյցարական քաղաքացիութեան իրաւունքներ ձեռք բերելու: Ներկայումս շվէյցարացի ամեն մի իններորդ բնակիչը օտարական է:

—Ֆրանսիայում շուտով տեղի կունենայ «L' Armée contre la Nation» գրքի հեղինակ Գոյէի դատը: Գոյէ առաջարկել է վկայ կանչել հանրապետութեան նախագահ Ֆէլիքս Ֆորին: Սկզբում ընդհանուր պրօկուրորը չը համաձայնվեց ընթացք տալ այդ պահանջին, բայց յետոյ թոյլ տուեց, որ Ֆորի անունը մտցնվի վկաների ցուցակում: Այժմ Պարիզում ամենքը հարց են տալիս իրանց՝ արդեօք Ֆէլիքս Ֆոր կը գնայ դատարան վկայութիւն տալու պարզապէս, իբրև քաղաքացի: Այդ առիթով «Temps» լրագիրը յիշեցնում է, որ թագաւորական Ֆրանսիայի անցեալում այդպիսի մի օրինակ կայ. Ֆրանցիսկոս I թագաւորը ներկայացաւ դատարանին իբրև վկայ:

—Ֆրանսիայում ոստիկանութիւնը ձերբակալել է մի քանի անձանց, որոնք մեղադրվում են լրտեսութեան մէջ. նրանք ծախել են օտար պետութիւններին պետական պաշտպանութեան մասին գաղտնի դօկումենտներ և պլաններ:

„ՄՇԱԿԻ" ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

Բիւլլետէն Մեծ Իշխանուհի Կսէնիա Ալէքսանդրօվնայի առողջական դրութեան մասին. «Փոփոխութիւններ չեղան: Բարձր-նորածնի առողջութիւնը կատարելապէս գոհացուցիչ է»:

Դեկտեմբերի 14-ին, երեկոյեան 8½ ժամին, Պետերբուրգից Մոսկվա գնաց Մեծ Իշխան Սերգէյ Ալէքսանդրօվիչ իր Օգոստափառ ամուսնու հետ:

Սամարղանդից Պետերբուրգ վերադարձաւ պրինց Ալէքսանդր Պետրօվիչ Օլդէնբուրգսկի:

ՊԷԿԻՆ, 15 դեկտեմբերի: Սէչուանից հաղորդում են. «Բանակցութիւնների միջոցով չէ կարելի ապստամբների ձեռքից ազատել գերի առնված ֆրանսիական միսիօնարին: Այդ պատճառով փոխարքան թոյլտուութիւն է խնդրում ապստամբների դէմ զօրքեր ուղարկել»:

Ֆրանսիական կօնցեսիայի վերաբերմամբ Շանհայում դեռ ևս համաձայնութիւն չը կայացաւ:

ՊԱՐԻԶ, 15 դեկտեմբերի: Դատարանը արդարացրեց տիկին Պօմիէին, որը սեպտեմբերին ատրճանակ կրակեց «Lanterne» լրագրի խմբագիր Օլիվիէի վրա, բայց որոշեց, որ տիկին Պօմիէ 15,000 ֆրանկ վճարէ Օլիվիէին:

ՊԱՐԻԶ, 15 դեկտեմբերի: Վճռաբեկ դատարանի նախագահը գնաց ներքին գործերի մինիստրութիւնը՝ Դիւպիւի ցուցմունքները լսելու համար: Խորհրդակցութիւնը շարունակվեց երկու ժամ:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատար.՝ ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԺԱՌԱՆԳՆԵՐ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

—

Մարդատար № 1 գնացքը դուրս է գալիս ԲԱՔՈՒԻՑ դէպի ԹԻՖԼԻՍ ցերեկվայ 4 ժամին և 15 րօպէին. Թիֆլիս է հասնում առաւօտեան 8 ժամ 38 րօպէին: դուրս է գնում ԹԻՖԼԻՍԻՑ դէպի ԲԱԹՈՒՄ առաւօտեան 9 ժամ և 20 րօպէին. Բաթում է հասնում երեկոյեան 8 ժամ և 52 րօպէին:

Մարդատար № 3 գնացքը դուրս է գալիս ԲԱԳՈՒԻՑ դէպի ԹԻՖԼԻՍ՝ երեկոյեան 10 ժամ 50 րօպէին. Թիֆլիս է հասնում երեկոյեան 5 ժամ և 9 րօպէին: Դուրս է գնում ԹԻՖԼԻՍԻՑ դէպի ԲԱԹՈՒՄ՝ երեկոյեան 6 ժամ 10 րօպէին. Բաթում է հասնում առաւօտեան 7 ժամին:

Մարդատար № 2 գնացքը դուրս է գալիս ԲԱԹՈՒՄԻՑ դէպի ԹԻՖԼԻՍ՝ առաւօտեան 8 ժամ 30 րօպէին. Թիֆլիս է հասնում երեկոյեան 8 ժամ 30 րօպէին: ԹԻՖԼԻՍԻՑ դէպի ԲԱԳՈՒ է դուրս գալիս՝ երեկոյեան 9 ժամ 15 րօպէին. Բագու է հասնում ցերեկվայ 12 ժամ 59 րօպէին:

Մարդատար № 4 գնացքը դուրս է գալիս ԲԱԹՈՒՄԻՑ դէպի ԹԻՖԼԻՍ երեկոյեան 8 ժամ 40 րօպէին. Թիֆլիս է հասնում առաւօտեան 9 ժամ 55 րօպէին: ԹԻՖԼԻՍԻՑ դէպի ԲԱԳՈՒ է դուրս գալիս առաւօտեան 11 ժամ 20 րօպէին. Բագու է հասնում առաւօտեան 5 ժամ 42 րօպէին:

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր, բացի կիրակի օրերից:

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) և միզատեռ. հ.

Կ. Մ. ՋԻԿՈՎԱՆԻ—9—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային հ.

Ջ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆՑ—11—12 ժ. կանանց հիւանդ.

Ի. Ֆ. ՊՐՕՏԱՍԵՎԻՉ—12—1 ժ. ականջի, կոկորդի, քթի և կրծքի հ.

Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.

Ա. Գ. ԳՈՒՐԿՕ—1¼—2¼ ժ. ներքին և միզատեռական հ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝

Վ. Մ. ՄԱԽՎԻԼԱՁԷ—5—6 ժ. ներքին և երեխայոց հ.

Ա. Ն. ՇՊԱԿՕՎՍԿԻ—6—7 ժ. նեարդային (ելեկտրաբուժութիւն), վեներական և մորթի հ.

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—6½—7 ժ.

Տ. Ի. ՐՈՒԴԵՆԿՕ հիւանդանոցումը քիմիական և խոշորացուցական հետազօտութիւններ է անում մէզի, խխի, արեան, կաթի և այլն:

Վճար 50 կ. չքաւորները ձրի: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին: Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

66—150 Բժշկապետ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ

ԲԺԻՇԿ Ի. Յ. ՂՕԿԻԵԼՕՎ

Մասնագիտօրէն ընդունում է. վեներական, ախտական, մորթու և ներքին հիւանդութիւն ունեցողներին՝

Առաւօտեան 9—12 ժամը

Երեկոյեան 5—7 ժամը:

Առանձին ընդունելութիւնը, ներքին և մորթու հիւանդութիւն ունեցողների համար՝ 12—1 ժամը: Բնակարանն է՝ Գանօվսկայա փողոցի վրա, տուն Մարգարօվի, № 31, Սօլօլակ:

3—20

ԼՈՅՍ ԼԵՍԱՒ

ԹԱՌԱՍՈՒՆԻ Նոր Երգարանը

Նուէր Տաթեւի վանքի հազարամեակին, մօտաւորապէս 312 երեսից բաղկացած: Գինն է մէկ րուբլի: Ցանկացողները կարող են դիմել Գօրիս՝ հեղինակին. Թիֆլիս՝ Մովսէս Վարդանեանցի տպարան. Բագու՝ Մարքար Մկրտչեանցին. Ղզլարում՝ Գ. Ե. Երուսաղէմեանցի խանութը. Վաղարշապատ՝ Տիգրան Սազանդարեանցին. Բալախանի՝ Յովսէփ Սարգսեանցի խանութը:

Գրավաճառները կարող են դիմել Մովսէս Վարդանեանցին, իսկ սովորական գինով ցանկացողները՝ հեղինակին, Զանձակի նահանգ, Գօրիս, Ներսէս Սազանդարեանցին: 3—3

ԲԺ. ՎԱՀԱՆ ԱՐԾՐՈՒՆԻ
ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ՝

մասնագիտաբար բղի, կոկորդի, քթի և ականջի հիւանդութիւններով:

Առաւօտեան 9—12 ժ.

Երեկոյեան 4—7 ժ.

Գօլօվինսկի պրօսպ. № 28, տ. Աղամօվի:

14—15

ԱԶԴ

Ըստ կտակի բարեյիշատակ Յովսէփայ Իզմիրեանց՝ տարւոյս յուլիս 6 թուակիր և 18 թուահամար պաշտօնական յայտարարութեամբ հրաւիրուած էին թէև այն հեղինակներն՝—բանասէրները՝ որք Ազգային դպրութեան և Պատմութեան վերաբերեալ ո՛ և է աշխատութեամբ կը փափաքին մասնակցիլ Սահակ-Մեսրոպեան գրական մրցանակաբաշխութեան, իրենց աշխատասիրութիւններն յուղարկել մինչև յառաջիկայ 1899 տարւոյ յունվարի վերջ, սակայն ըստ նորագոյն տնօրինութեան կտակի գործադիր Միայնոյն յանձնաժողովոյ, յիշեալ պայմանաժամն երկարացուցած է մինչ 1899 փետրուար վերջ:

Հետևաբար վերստին կը հրաւիրուին հեղինակներն ու բանասէրները, որ հաճին իրենց աշխատասիրութիւններն յուղարկել առ Ամենապատիւ Սրբազան Պատրիարք Հայոց ի Կոստանդնուպօլիս, մինչ որոշեալ պայմանաժամ:

Տպագիր երկասիրութիւնք հարկ է, որ երեք օրինակ լինին, իսկ ձեռագիրք մէկ օրինակ, որք ետ չեն դարձուիր: 2—3

Մամուլի տակ է և շուտով լոյս կը տեսնի

ԱՂԷՔՍԱՆԴՐ ԾԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

Բանաստեղծութիւնները

Երկրորդ հատոր

(Մօտ 225 երես, գինն է 1 րուբ.)

Ցանկացողները պիտի դիմեն հեղինակին՝ Москва, Каретный—Садовая, меб. ком. Ивановой, № 10. (չ. ո.) 9—10

Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՁԷՅԹՈՒՆ

տեղագրական, ազգագրական, վարչական տեսութիւն: (Արտատպած «Մշակից» մի քանի յաւելումներով): Գինը 20 կ.:

Դիմել այս հասցէով. А. Аракеляну, Редакція «Мшакъ». (չ. ո.) 3—10

ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА 1899 ГОДЪ (8-й годъ изданія)

НА ЖУРНАЛЪ

ВѢСТНИКЪ ВИНОДѢЛІЯ

„ВѢСТНИКЪ ВИНОДѢЛІЯ" выходитъ подъ редакціей ВАСИЛІЯ ТАИРОВА, безъ предварительной цензуры, ежемѣсячными иллюстрированными книжками въ четыре печатныхъ листа, по самой обширной программѣ и при постоянномъ сотрудничествѣ выдающихся иностранныхъ и русскихъ ученыхъ и спеціалистовъ.

ВѢСТНИКЪ ВИНОДѢЛІЯ **рекомендованъ** Учеными Комитетами Министерства Народнаго Просвѣщенія и Министерства Государственныхъ Имуществъ. Кромѣ того, ему присуждены: **дипломъ перваго разряда**—на Всероссійской промышленной и художественной выставкѣ 1896 года въ Нижнемъ-Новгородѣ, **почетный дипломъ**—на Международной выставкѣ плодоводства и виноделія 1894 года въ С.-Петербургѣ, **почетный отзывъ**—на Выставкѣ плодоводства и садоводства Новороссійскаго края 1898 года въ Одессѣ, и **серебряная медаль**—на Международной промышленной и научной выставкѣ 1895 года въ Бордо.

ПОДПИСНАЯ ЦѢНА на годъ съ пересылкою и доставкою—6 руб., для начальныхъ училищъ—4 руб. 50 коп., за границу—7 руб.

◆ Имѣется ОГРАНИЧЕННОЕ количество полныхъ экземпляровъ журнала за 1892, 1893, 1894, 1895, 1897 и 1898 гг. ЦѢНА за годъ для лицъ, **подписавшихся на „Вѣстникъ" 1899 года до 1-го числа наступающаго января**: 1892 г.—4 р. 50 к., 1893 г.—3 р. 50 к., 1894 г.—3 р. 50 к., 1895 г.—4 р., 1896 г. (полные экземпляры **распроданы**), 1897 г.—5 р. 50 к. и 1898 г.—6 р. Цѣны показаны съ пересылкою; безъ доставки на—50 к. дешевле, а за границу—на 1 р. дороже. Съ 1-го января 1899 г. цѣны на могущіе остаться экземпляры курнала будутъ **значительно повышены**.

АДРЕСЪ РЕДАКЦІИ: Одесса, Канатная улица, № 13. 1—3

ԹԻՖԼԻՍԻ ՆԱԽԿԻՆ ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ԱՄԱՌԱՅԻՆ ԹԱՏՐՕՆԻ շէնութիւնը, որ գտնվում է Ինժեներնայա փողոցի վրա, տրվում է

քանդելու եւ մասալան ծախելու

Պայմանների մասին կարելի է իմանալ Թիֆլիսի արքունական նոր թատրօնի գրասենեակում ամեն օր՝ առաւօտեան ժամը 9-ից մինչև 10-ը և երեկոյեան 7-ից մինչև 10-ը ժամը: (չ. հ. ո.) 2—3

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՈՒՊՐԱՎԱՆ

յայտնում է ի գիտութիւն հասարակութեան, որ սոյն դեկտեմբերի 17-ին, ցերեկվայ ժամը 1-ին՝ իր շէնութեան մէջ, աճուրդ կը լինի, կապալով տալու 1899 թ. յունվարի 1-ից քաղաքին պատկանող հողերի մի մասը, Կուկիայի ամարանոցից, արօտատեղիի համար՝ 888 դեսեատին 1800 քառակուսի սաժէն տարածութեամբ:

Պայմանագիրը կարելի տեսնել Ուպրավայի դիւանատանը բոլոր լի օրերը՝ առաւօտեան 10 ժամից մինչև 2-ը: 3—3

ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑՈՒՄ, ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

Վաճառվում են հետևեալ նոր գրքերը.

	Ր.	Կ.
ԱՂԱՆԵԱՆ Գ. ու. ք. Աղօթատետր տարրական դպրոց. հայ մանուկ. համար. Թ. 1898.	—	10
» Պատի օրացոյց 1899 թ. համար	—	50
ԵՐԻՑԵԱՆՑ Ա. «Պատմութիւն 75-ամեայ գոյութեան Ներսիսեան Հայոց հոգևոր դպրոցի» Թ. 1898 թ. գ. 2 ր. փառակազմ	3	—
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆՑ Իս. Սանահին, վանքի մանրամասն պատկերով. Թ. 1898 թ.	—	30
ԹԱՌԱՅԵԱՆՑ Ս. Հայ ժողովրդի արհեստագործութիւնը Թ. 1898 թ.	—	40
ԼԵՐՄՕՆՏՕՎ, Դև. Արևելեան վէպ. Թ. 1898 թ.	—	15
ԻՒՐԻ ՂԱԶԻ-ԲԷԿ. Պատմուածքներ Չերքէզների կեանքից. Մ. 1898	—	25
ԴԸ-ՎԱՐԵՆՑԻ. Օդը և կեանքը. Թ. 1898	—	10
Գ. Բրանդէս. Բանաստեղծը և հերոսը. Թ. 1898 թ.	—	25
ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ ՍՏ. «Իրլանդիայի դատը», Բագու, 1898.	—	80
ЭЗОВЪ Г. А. Сношенія Петра Великаго съ Армянскимъ народомъ. Архивные документы. СПБ. 1898.	5	—
«БРАТСКАЯ ПОМОЩЬ ПОСТРАДАВШИМЪ ВЪ ТУРЦІИ АРМЯНАМЪ» изд. 2.—փառակազմ (սակաւաթիւ)	4	25
Նոյն տեղը վաճառվում են՝		
ԵՐԻՑԵԱՆՑ ԱՂ. Ամենայն Հայոց կաթողիկոսութիւնը և Կովկասի Հայք 19-րդ դարում. 2 հ. խիտաքանչիւրը	2	—
» Патріархъ всѣхъ Армянъ Нерсесъ 5-й Кн. Мих. Сем. и Кн. Елисав. Ксаверіевна Воронцовы въ ихъ частной перепискѣ. Т. 1898 г. ц.	1	50
ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ Բժ. Լ. բժշկարան 1892 թ. գ. 2 ր. կազմած	2	40
ՏԷՐ-ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՐԵԱՆ պ. գեղարուեստական ալբօմ հայ գործիչների գ.	3	—

Պէտք է դիմել ուղղակի այս հասցէով ТИФЛИСЪ, Центральная Книжная Торговля, իսկ արտասահմանից՝ TIFLIS, Libraire Central. (չ.) 5—5

ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА 1899 ГОДЪ

„КАЗБЕКЪ"

IV ГОДЪ ИЗДАНІЯ

Впредь до полученія разрѣшенія на ежедневный выпускъ изданія (о чемъ возбуждено ходатайств предъ г. Главноначальствующимъ гражданскою частью на Кавказѣ) газета будетъ выходить по воскресеньямъ, средамъ и пятницамъ.

ПОДПИСНАЯ ПЛАТА ДЛЯ ИНОГОРОДНИХЪ:

на годъ 7 р. на ½ г. 4 р.

Плата за объявленія со строки петита: передъ текстомъ 10 коп., послѣ текста 5 коп.

Новые подписчики на 1899 годъ будутъ получать газету въ текущемъ году со дня подписки безплатно. Кромѣ того, новые подписчики получатъ **всѣ вышедшія съ 1 октября особыя приложенія**, въ которыхъ, въ интересахъ сохраненія мѣста въ газетѣ для текущаго матеріала, помѣщаются всѣ беллетристическіе, научные и др. фельетоны.

О всѣхъ книгахъ, присылаемыхъ въ редакцію, будутъ даваться отзывы.

Подписка принимается въ Главной Конторѣ въ г. Владикавказѣ. 2—3

Թիֆլիսի Քաղաքային Ուպրավան

յայտնում է ի գիտութիւն հասարակութեան, որ այս դեկտեմբերի 18-ին, ցերեկվայ ժամը 1-ին՝ իր շէնութեան մէջ, աճուրդ կը լինի, կապալով տալու 1899 թ. յունվարի 1-ից, քաղաքին պատկանող հողերի մի մասը, Հաւլաբարի ամարանոցից, արօտատեղիի, խոտահարքի և հերկելու համար, 1829 դեսեատին 460 քառակուսի սաժէն տարածութեամբ:

Պայմանագիրը կարելի է տեսնել Ուպրավայի դիւանատանը բոլոր լի օրերը՝ առաւօտեան 10 ժամից մինչև 2-ը: 3—3

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 15 Декабря 1898 г. Типографія Грузинск. Издат. Т—ва, Лорисъ-Мелик. ул. № 13.